

אור ההליכות

הליכות עם ישראל

עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

רח' נחל גמלא 1, קרית אונו, ת.ד. 211, מיקוד: 55100

בשיתוף: "אורות יצחק", גרעין תורני קהילתי - מודיעין

גליון חודש **מרחשון** התשע"ו
גליון מס' 97

אהבת ציון וירושלים

מ"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

כביכול את ירושלים למרות שאין זכר בקוראן לקדושתה בעינייהם, ומקום קדושתם הוא העיר מכה. מרוב שנאתם לעם הנצח, ניסו בכל מיני דרכים ותחבולות לעקרנו ולייאשנו משיבה לארצנו, אך גם אלפיים שנות גלות לא הקהו את ערגתנו לצור מחצבתנו, לשוב לירושלים ראש שמחנתנו.

אהבתנו לירושלים היא עתיקת יומין. בכל יום ויום אנו מזכירים את ירושלים: בברכת המזון בברכת 'בונה ירושלים', שלוש פעמים ביום בתפילת שמונה עשרה, בשבירת הכוס או בשימת אפר בראש החתן בעת השמחה הנשגבה ביותר. לעומת זאת, בכתבי האסלאם אין זכר לירושלים כעיר קדושה.

למרות זאת, הם נלחמים בנו בחמה שפוכה, ולאחר שקשל ניסיונם להפוך את הר הבית למקום אשפה, החליטו לבנות שם מסגד כדי להחזיק במקום קדשינו כחלק ממאבקם בעם הנצח ובדת האמת.

הר הבית בידינו?

אין אנו טוענים שהר הבית שייך אך ורק לעם ישראל, ולכן אין פנינו למלחמה. אנחנו מתירים למוסלמים להתפלל שם כאוות נפשם, ומבקשים שיכירו גם בזכותנו להתפלל שם, אך הם ברשעות מסרבים בתוקף. הר הבית הוא חבית הנפץ שהם מבקשים לפוצץ מתוך אהבתם לאש ולדם, מתוך שנאת עולם לעם עולם. צריהם המשולהבים מבקשים להתפרץ עלינו ולכלותינו, ואין סיבה יותר טובה לעורר מדנים ומלחמות, מלעשותם על רקע דתי ואמוני כביכול.

תרבותם תרבות שנאה ודם. קדושת המוות בראש מעייניהם. אש הרצח יוקדת בקרבם, ואין להם מזור למפתם מלבד רצח בכלל ורצח יהודים בפרט. אין לנו חלק ונחלה עם תרבות שפלה שכזו, ולכן עלינו לרסן את המיית ליבנו, ולהמתין בסבלנות עד שעם ישראל ישוב לא-לוהי אמת, והוא יסיר מעלינו את כל המונעים מלהשיב לאויבינו מנה אחת אפיים.

אנחנו צריכים להתאזר בסבלנות ובהיגיון, לדעת לעמוד על זכותנו אבל בצורה מושכלת, ולזכור שהקב"ה יסייענו להתמודד בהצלחה גם עם האתגרים הללו, ואף נצא מהם מחוזקים. "ה' עז לעמו יתן ה' בקרב את עמו בשלום".

בהגיעם למקום המזבח, יצחק נעקד ללא התנגדות. אביו מרים את המאכלת לשחוט את בנו, ואז מלאך ה' עוצר את אברהם מלשחוט את בנו. "ויאמר, אל תשליח ידך אל ה'... כי עתה ידעתי כי ירא-אלהים אתה". היהדות מתגלה עתה במלוא הודה והדרה. אין היא מקדשת טירוף רצחני. רוצחי ילדים אינם שהידיים, ונטילת נשמה היא מהעוונות החמורים ביותר. עקידת יצחק נועדה לפרסם לכל באי עולם את אהבתו של אברהם אבינו לבורא עולם, וללמדנו עד כמה יש להטות את לבנו לאהבת ה' וליראתו. ברגע האמת נתגלו ערכי האמת. קדושת החיים היא הערך העליון אשר דוחה שבת ויום הכפורים. החיים הם הקדושים, ולא צמאי הדם שנוטלים אותם באכזריות איומה ונוראה.

ירושלים - עיר הרוח והערכים

בתום עקידת יצחק, אברהם אבינו קובע ששם ההר יהא מעתה "ה' ירא-אלה". ללמדנו, שכל אדם שבחר להיות אדם, ורוצה להתרומם מהחומריות שבו, יבוא להיראות לפני ה' בהר הבית, ושם ילמד, שהדרך הנכונה היא לשלב את חיי החומר והרוח יחדיו; לא רוח לבד, שהרי אין דת האמת אויבת הגוף; ולא חומר לבד, שהרי בבמהמיות יאבד את צלם הא-לוה שבו. בהר הבית בונה שלמה המלך את בית המקדש, ופותח את שעריו לכל מבקש ה' מכל אומות העולם, וכפי שנתנבא ישעיה (נו, ז): "כי יתי ב'ית תפלה יקרא לכל העמים".

אהבת ציון וירושלים

את אש אהבתנו לציון לא הצליחו המוסלמים לכבות למרות מאבקם השפל והבלתי נלאה. האסלאם קובע שלא יצחק נעקד בהר המוריה כי אם ישמעאל, והמוסלמים כיום מקדשים

תקופה קשה עוברת על עם ישראל. בירושלים משתולל טרור נוראי. הפלסטינים טוענים שירושלים שייכת להם ואין לנו כל זכות עליה. אף שידינו מושטת לשלום, המה למלחמה. ערב מלחמת השחרור דחו הערבים את תוכנית החלוקה ופתחו במתקפה כוללת על ארץ ישראל. גם לאחר שהדפנו את הערבים, הם המשיכו בפעולות איבה עד מלחמת ששת הימים, שבה שוב פתחו במתקפה כוללת על ארץ ישראל. ולאחריה מלחמת יום הכיפורים, שבה הצלחנו שוב להדוף ולנצח את אויבינו. למרות כל הפניות אל מנהיגי ערב בכל התקופות שלא לתקוף את ישראל, למרות כל ההסברים שאין אנו מבקשים לכבוש אותם אלא לחיות באדמתנו בשקט ובשלום - למרות כל זאת, הערבים ממשיכים לטפח את האיבה והמטמה היצחנית כלפי עם ישראל. מדוע כך הם פני הדברים? וכיצד תורת הנצח מלמדת אותנו להתמודד עם אתגרים כאלה?

עקידת יצחק

הקב"ה מצווה את אברהם אבינו להעלות את יצחק בנו לעולה. היהדות מקדשת את החיים, וציווי זה נוגד את קדושת החיים שבבסיסה. ברם, אברהם אבינו לא מפקפק בציווי ה', ולוקח את בנו יצחק ואת שני נעריו להר המוריה. ישמעאל ואליעזר נושאים עצי עולה ומאקלת חדה. בהתקרם לירושלים, אברהם פונה לנעריו ומורה להם להמתין מאחור עם החמור, בעוד הוא ויצחק מתכוונים להמשיך בדרךם כדי לעבוד את ה' על ההר. מדוע ישמעאל או אליעזר לא ערערו על הוראתו של אברהם? מדוע לא ביקש אחד מהם לבוא עמו לעבוד את ה'?

נראה שישמעאל ואליעזר חששו לנפשם. מראש הם ראו את העצים והמאקלת ולא ראו קרבן. ומתוך חששם לחייהם נשאר בחפץ לב מאחור יחד עם החמור, שהוא סמל לחומר ולחומריות. ברם, מדוע יצחק נעתר ללכת עם אביו? מדוע לא ביקש להישאר מאחור? והוא אף שואל: "אבי... הנה האש והעצים ואיפה השא לעלה?". ואברהם עונה לו בחמלה: בניי האהוב, אל-להים ירא לו השא לעלה, בני. וילכו שנייהם יחדיו.

המרכז העולמי למשפט התורה

בית מדרש לדיני ממונות

מכון מש"ה לחקר משנת הרמב"ם

מכון תורני לחקר מנהגי העדות בישראל

שיעורי תורה תלמוד תורה וכולל אברכים

שבתות עיון וירחי כלה

מפעלים לטיפוח אהבת ישראל וארצו

קרנות מחקר עידוד וחסד

ארגון אשת חיל

העלון מוקדש לזכרו של משה בר גמיל סלומי נע"ג נלב"ע יד סיוון תשנ"ב נדבת הבת ציונה מהצרי הלוי מב"ת

תמצא בהם נגד המושכל... ועשו כן [חכמים]... לעורך הבנת הלומדים, וגם לשוע עיני הפסילים אשר לא יוארו לבותיהם לעולם... (עמ' ט).

בהמשך דבריו, הרמב"ם מבאר שאפילו חכמים היו מסתיירים זה מזה סתרי תורה, וזה דבריו: "וספרו שאחד מן החכמים נזדמן עם אנשים שהיו בקיאים במעשה בראשית והוא היה יודע מעשה מרכבה. אמר להם: 'למדוני מעשה בראשית ואלמדכם מעשה מרכבה'. ונענו לו. לאחר שלמדוהו מעשה בראשית נמנע מללמדם מעשה מרכבה".

והרמב"ם מסביר מדוע: "ולא עשה זאת חלילה מתוך צרות עין או שרצונו להתגדל עליהם, כי המדות האלה מגונות אפילו לאחד השפלים שבעם, כל שכן לאנשים הגדולים, אלא עשה זאת מפני שראה עצמו ראוי ללמוד מה שבידם ולא מצאם ראויים ללמוד מה שבידו. ולמד על ענין זה ממאמר שלמה 'דבש וחלב תחת לשונך' (ש"ה"ש ד,יא), ופירושוהו ע"ה ואמרו: שענין דברים אלו, שהמושגים הערבים שהנפש מתענגת בהם כעונג חוש הטעם בדבש וחלב, ראוי שלא יאמרו ושלא יוצאו מתחת הלשון..."

אפילו לאחד השפלים שבעם

ראו נא, עד כמה מגונה צרות העין ואפילו לאחד השפלים שבעם. כלומר, יש להתרחק ממידה רעה זו ולבערה כליל מנבכי נפשנו. ולכן, ראוי לכל אדם בר-דעת, וכל שכן לתלמידי החכמים, לשגן את דברי הרמב"ם הללו, ולבחון את נפשם, האם נגע צרות העין קנה אחיזה בתוכם? ואם כן, עליהם לדעת ולהבין שאם הם תובעים לעצמם מעמד רוחני או חברתי, הוא חייב להיות אמיתי, ולכן, ישרו מידה זו ויוליכו את שפריה לים המלח.

פי שהוא מת לחלוטין, עדיין ממשיך הוא להתפתל ולרחוש על גבי הארץ.

היש מרפא לשנאת הקנאה?

בסוף מבואו לספר זמנים כותב מארי את הדברים הבאים, ומתם נלמד על עצמת השנאה שמקורה בקנאה, וזה לשונו: "וכשם שרבו מעריצו הנלהבים נאמני הרוח המכירים את גדולתו [של הרמב"ם], כן עצמו משנאו הנאלחים נכאי הרוח, אשר לא חשכו שום ביטוי של ביזוי והשפלה להם שלא הדביקו בו ועד כדי שריפת ספרי. ואין מרפא ומזור לשנאתם העזה כיון שמקורה ומבועה הקנאה בגדולתו ורוממותו, וכפי שאמר רשב"ג בספרונו 'תיקון המדות': 'והמזיק [לשונא] והחזק במיני השנאה היא שנאת הקנאה [כלומר שנאה שמקורה בקנאה], אמר המשורר: כל שנאה יש תקוה להפיגה ולרפאתה, חוץ משנאת מי ששנאך מתוך קנאה'. ואמת ייגה חכו, כי כדי להפיגה צריך להביא את המקנא לידי שלמות דומה לחכם שמקנאים בו, וזה בלתי אפשרי, כי בהחלט אותם השונאים הם מסוג אשר אמר עליהם אוב 'אשר מאסתי אבותם לשית עם פלגי צאני' (ל,א)".

מבט הרמב"ם על צרות העין

בהקדמתו לסדר זרעים, הרמב"ם מבאר כמה מיסודות התורה החשובים ביותר, אחד מהם הוא היחס הנכון לאגדות חכמים, והרחקה מהבנתם כפשוטם כאילו היו אוסף סיפורי 'אלף לילה ולילה', וזה לשונו: "הדרש שהובא בתלמוד... הוא לתכלית גדולה מאד... לפי שאם יעויין עיון מעמיק... יבן מהם מהטוב המוחלט מה שאין למעלה ממנו... וכשתביט בהם כפשוטם

אחד הגורמים המרכזיים לכשלון התארגנות יחידים לקבוצה חזקה ומשפיעה הוא צרות העין. יש ואדם מסוים מתאמץ ומשתדל להצליח, וה' אכן מסייע בידו להגיע להישגים יוצאי דופן. ברם, אותו אדם, למרות כישורונותיו ויכולותיו, אינו זוכה להכרה ולהערכה בקרב אנשי קהילתו. הדבר מתמיה במיוחד כאשר אותו אדם זוכה להכרה ולהערכה רבה בקרב חוגים רבים ומגוונים. ברם, דווקא בקרב אנשי קהילתו הוא "זוכה" לקיתונות של רותחין מאחורי גבו, ונרדף על-ידי המון פרוע של משטנים ובעלי לשון הרע שמטרת חייהם, מלבד תאוותיהם, היא לחבל בדרכו של איש המאמץ, ולהזיק ככל יכולתם לאותו יחיד נעלה.

רשעים שבחייהם קרויים מתים

במקומות רבים ברחבי יצירתו האדירה, התייחס מארי (=מורה"ג יוסף קאפח זלה"ה) ברמיזות לאותם רשעים שברחו בצרות העין ובסכלות לשירת חייהם. נצרך כאן רק שניים מהם: הרמב"ם בספר המצוות הגדיר וביאר את האיסור החמור שרובץ על דורשי חידושים מן המתים, וזה לשונו: "והמצוה השמנה ושלשים, האזהרה שהוזהרנו מלדרוש ידיעה מן המתים, כפי מה שמדמים אשר הם מתים באמת ואף על פי שהם אוכלים ומרגישים, שמי שעושה כן ולובש כן יבואהו המת בשנתו ויגיד לו מה שישאל עליו".

על הדברים המודגשים מעיר מארי: "וכפי שדרשו חז"ל בברכות (יה ע"ב) 'אלו רשעים שבחייהם קרויים מתים'. ומה שהם אוכלים ושותים ומרגישים ומלשינים ומזיקים לצדיקים, אינו אלא ריחוש מדי דהוי אגב הקטאה". מארי מדמה את חיותם של אותם רשעים צרי עין ונעדרי נפש, לאותו זנב שנופתק מגוף הלטאה, שאף על

חילופי הזמנים. ומדוע אפוא לא תחזור השאלה לשמיני עצרת? ראיה לדבר מצויה בדינים של בני חוץ לארץ. עד כה דיברנו בנוגע לשאלת גשמים בארץ ישראל, אך בה מתחשבים בעולי הרגל השבים אל בבל. אך מה היה נהוג בבבל עצמה? ומכאן יש לשאול כיצד לנהוג בחוץ לארץ – במקומות שבהם זמני הגשמים אינם תואמים לארץ ישראל? הגמרא במסכת תענית (י, ע"א) קובעת כי בגלות יש לשאול גשמים לאחר שישים יום לתקופה, ובלשוננו: כ"ב בנובמבר. הסיבה לכך היא שזה הזמן שבו בבבל נצרך הגשם (רש"י סם). אך מה לגבי ארצות הרחוקות מבבל, שאקלימן שונה מבבל ולעתים אף הפוך – האם שם ניתן יהיה לאחר או להקדים את זמן שאלת הגשמים? מן הרמב"ם ישמע שכן:

וכל זה בארץ ישראל וכל שהוא דומה לה. וכן כל מה שייאמר הלאה בזמני התעניות אינו אלא בארץ ישראל וכל מקום שאורו קרוב לאוירה, אבל בשאר הארצות הרי תהיה השאלה בזמן הראוי לגשמים באותו המקום והרי אותו הזמן כאלו הוא שבעה במרחשון. (פירושו המשנה תענית א, א).

לאמר: כל מקום נוהג לגבי שאלת גשמים בזמן השיקל לו. הרמב"ם (פירושו המשנה שם) מנמק זאת באופן פשוט. לשאול גשמים בזמן שלא צריך זהו דבר שקר, וכיצד יוציא אדם שקר מפיו בתפילה? דעת הרמב"ם שחובה מאד לענייננו. אם הרמב"ם מודה ששאלת גשמים היא דבר נזיל וראוי להתאימו לצרכי האקלים המקומי, הרי שנמצא עוד סניף להזות התאריך בחזרה לזמן שאנו זקוקים להם. הלא כאן בארץ איננו יכולים להרשות לעצמנו לאבד אפילו מספר ימים מועט שהיו יכולים לרדת בהם גשמים.

לירושלים, גם כשאין מקדש, בשלושת הרגלים. סיבה זו היא מספקת, לדעתו, כדי להותיר את התקנה על כנה. כשיטת הר"ן פסקו רוב הראשונים, וכך אנו נוהגים למעשה היום לדחות את שאלת הגשמים עד ז' במרחשון.

אבל מה הדין בימינו, עידן שבו כדי לעלות לירושלים או לשוב ממנה אל הבית בגולה, אין צורך בשבועיים אלא לכל היותר מספיק יום אחד או מספר שעות? שאלה זו מתחזקת לאור ההתקדמות הטכנולוגית שהביאה לכך שגשם ממוצע כבר איננו גורם מעכב ואף אינו מקשה על הנסיעות והטיסות. והראיה, שבחורף כלי התחבורה המוגנים שלנו מתפקדים כמעט באופן זהה לזמני הקיץ. האם לפיכך ראוי להשיב את שאלת הגשמים אל תאריכם המקורי – שמיני עצרת?

פוק חזי מאי עמא דבר. קהילות ישראל נוהגות עדיין, גם בימינו אלה, לשאול גשמים בז' במרחשון, כתקנת חכמים מזמן בית המקדש. אך על כך ראוי לתת את הדעת. אם אנו מאמינים בלב שלם בדברי התורה כי הגשמים בארץ ישראל הם מתנת הבורא ותלויים בנו ובמעשינו, ואם בימינו מדינת ישראל נמצאת במצב שבו היא זקוקה באופן דחוף לגשם – האין ראוי בימינו להקדים את השאלה לשמיני עצרת ולבקש על הדבר החיוני כל כך לקיומנו בארץ? ואם תאמר שאין בידינו לשנות תקנות חז"ל ואנו זקוקים לסנהדרין, הרי מצאנו סיעת ראשונים שסברה שלאחר החורבן חזרה שאלת הגשמים לשמיני עצרת, ואין צורך בתקנה מיוחדת של הסנהדרין?! וגם לדעתם של אלה שהשאירו את זמן השאלה בז' במרחשון, הטעם הוא מפני שיש עדיין עולים לרגל, ומשמע שאלולי כן הייתה חוזרת שאלת הזמנה. כלומר, לדעת כולם נראה שהדבר לא תלוי בסנהדרין ובחזק התקנה העיקרית, אלא הדבר עשוי להשתנות על פי

תופעה מרתקת וחסרת תקדים ניצבת לפנינו בהלכות הנוגעות להזכרה ושאלה של הגשמים. אין צורך להאריך בחשיבות שיש לגשם לאדם בכלל, ובייחוד לארץ כמו ארץ ישראל, שם "למטר הגשמים תשתה מים" (דב' יא, א). ובכל זאת, חרף העובדה שהגיע זמנם של הגשמים לבוא על הארץ, אנו נמנעים במשך שבועיים וקצת מלבקש אותם. בשמיני עצרת אנו מתחילים להזכיר גבורות גשמים בברכת מחיה המתים, אך את שאלתם בברכת השנים אנו דוחים להלכה עד ז' במרחשון.

על פי חז"ל, הטעם לדחייה בשאלת הגשמים נעוץ בדאגתם של חכמים, עוד בזמן בית המקדש, לעולי הרגל, שלאחר חג הסוכות חזרו מירושלים אל ביתם שבבבל. היות וההליכה ארכה שבועיים וקצת, וגשמים היו מכבידים מאד על הדרך, תיקנו חכמים לטובתם לדחות את שאלת הגשמים עד שאחרון העולים ישוב לביתו שבבבל.

אך מה קורה לאחר החורבן, כשכבר אין עולי רגלים?

האם אז ראוי להתעכב עם שאלת הגשמים כשארץ ישראל כה זקוקה לגשמים? הריטב"א בחידושו למסכת תענית סובר שכשאין מקדש בטלה התקנה, ויש לשאול גשמים החל משמיני עצרת:

(בזמן החורבן) מודו דמשעה שהתחיל להזכיר מתחיל לשאול, ומתחיל להזכיר מיום טוב האחרון... ובערב למוצאי יום טוב שהוא חול ויש בו שאלה מתחיל לשאול.

לעומתו, רבנו נסים חולק וסובר שגם לאחר החורבן קיימת תקנה זו:

לפי שהיו מתאספין בכל הסביבות ברגל לירושלים כמו שעושין גם היום, ומפני העולים הללו ראוי שנאחר השאלה, שהיא היתה עיקר התקנה.

הר"ן מעיד אפוא על שימור המנהג לעלות לרגל

בעבודתו ויש שכר ועונש עליהם; אך מעבר לדברים יסודיים אלו המוגשים בתורה בצורה ברורה וקלה, עדיין נשארת ההבנה המדויקת של דרך התרחשות הדברים לוֹטָה בערפל.

כאמור, יש בהם באותם פסוקים דברים עמוקים, ויש לנהוג בהם זהירות גדולה. הרמב"ם פיזר רמזים רבים על כך שסיפורם של אדם וחוה לא התרחש כפשוטו. הצגת גישתו בצורה תמציתית עם דברי חז"ל התואמים אותם, ניתן לראות במדרש "מאור האפלה" לפרשת בראשית. פירושו של הרמב"ם נבעו כנראה גם מבעיות פרשניות רבות שהצביעו עליהם הפרשנים בפרקים אלו. שמות גיבורי האירועים גם הם מזמנים לדרשנות, וכך בדרכו של הרמב"ם ניתן לזהות את קין כאדם המכור לרכושנות והבל כאדם שמזלזל בעולם החומר. לשינה אין קיום בעולם, אלא השתלטון מאריך ימים מעט. לעומתם, רק בעל הגישה השלישית, הוא שהעולם מתקיים ממנו (מו"נ ב,ל). זהו האדם, שבמקום אחר התבאר שנוגד בדמותו ובצלמו של אביו אדם הראשון; דהיינו, שבנוסף להבאתו לעולם, אביו גם טרח לפתח בו את צלמו – שהוא עיצובו האישיותי – להיות איש משכיל הנוהג בצורה מושפלת ומביא טובה לעולם.

טענו שהעולם נברא בשלב אמצעי כאילו יש לו גם עבר (כפי שבריאת אדם בוגר מדמה מצב שכאילו אדם זה חי כבר כעשרים שנים). בין הגישות השונות היו גם כאלו שתיארו את האדם הראשון כאדם שקדמו לו בני אדם בעולם, אולם הוא היה הראשון בדבר אחר חשוב, בכך שהתנבא ויצר קשר עם בורא העולם! (ממצאים ארכיאולוגיים מצביעים על הופעת הכתב בהתאמה לתקופה שבה מתחילה מניית התורה).

גישה מעין זו מחזירה את השאלה כיצד נברא האדם, וכן את השאלה כיצד יש להבין את פסוקי פרשת בראשית. אגדות חז"ל אינן מהוות קושי גדול, בשל הקדמת הרמב"ם שהזהיר אותנו מפני הבנתן כפשוטן, והכין אותנו לאפשרות שהן עוסקות במשמעויות נסתרות אחרות, אולם מה נעשה לפסוקים מפורשים של התורה עצמה? הרמב"ם לא מיהר להוציאם בצורה דומה מפשוטם, אלא שבנוגע למעשה בראשית כבר המשנה במסכת חגיגה (ב,א), לימדה שהוא תחום שיש לעסוק בו בזהירות ולהכיר במורכבותו וסודותיו. מאחר ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, כל ילד מתחנך על שינון סיפורי בראשית ולומד מהם את הידיעה שיש בורא לעולם, שהוא עשה את כל הנמצא ושולט בו ושהוא הורה ציוויים

מניית שנות העולם מופרת לנו מכתבי הרמב"ם (ראה לדוגמה בהל' קידוש החודש ט,ה ובהל' שמיטה ויובל י,ד) ומכתביהם של גדולי ישראל אחרים. מנייה זו, שלפיה נאחזו נמצאים בשנה ה- 5776, בנויה על חישובי שנות אישי התורה והאירועים שצוינו תאריכיהם. לכך נוספו מסורות חז"ל על שנותיהם של המקדש הראשון (410 לפה"ס) והשני (420 לפה"ס) והגלות שביניהם (70 לסה"נ). אולם השימוש בחישוב זה החל מאוחר מאוד, וכנראה רק מאז שהנוצרים החלו למנות את מנייתם שהיהודים לא רצו להשתמש בה. עד אז היו מונים למלך של אותם ימים, ומימי אלכסנדר מוקדון החלו למנות למלכותו כמנייה מוחלטת. זו נשארה גם לאחר מותו ונקראה "מניין השטרות", והשתמרה עד ימינו אצל יהודי תימן.

גם המילה "ליצירה" לא בהכרח התייחסה ליצירת העולם, אלא היא מתאימה יותר ליצירתו של אדם הראשון ביום השישי לבריאה (יום ראש השנה שלנו). מנייה זו הטרידה רבים בשל התיאוריות המדעיות המתארות תהליכים טבעיים שאירעו במהלך תקופות ארוכות הרבה יותר, שנים שמספרן נמדד במיליארדי שנים. הצעות רבות הועלו לפתרון סתירה מדומה זו, חלקן הציעו פרשנות חדשה לתיאורי הבריאה בתורה, אחרים

יום עיון
'מכוחו של עווד'
יתקיים ביום שני ד' כסלו התשע"ו
(16.11.15)
במרכז קהילתי 'מקור חיים' אולם עמרם
רחוב עובדיה בן שלום 25, תנניה
בנושא: "הטיב והמטיב"
בתוכנית:
16:30 - התכנסות תפילת מנחה
בהשתתפות:
הרה"ג רצון ערוסי הי"ו
הרב שבתי סבתו הי"ו
הרב יהונתן אדואר הי"ו
מנחה: הרב אדיר דחוח - הלי הי"ו

אנו שמחים להודיע על קיום
"ירחי כלה חורף"
בהשתתפות:
רצון ערוסי שליט"א
מור"ר הרה"ג רבה של קרית אונו חבר מועצת הרה"ר
לישראל ויור"ר הליכות עם ישראל
שיתקיים אי"ה מיום רביעי ועד
מוצ"ש כ"ז-ל' כסלו (9-12.12.15)
במלון 'שערי ירושלים'
לפרטים והרשמה:
מוטי - 052-9426613

הכנס השנתי העולמי
לדיני ממונות ה' 25
בנושא: מינויים ציבוריים ונבחרי ציבור
במשפט ובהלכה
יתקיים אי"ה מרביעי ועד מוצ"ש
ד' - ז' טבת תשע"ו
(16-19.12.15)
במלון "רמדה" בירושלים.
לפרטים: משרד העמותה 03-5340819

קֶרֶן שְׁלוֹם כַּהֵן
על שם ר' שלום כהן ז"ל
ואלמנתו מרת נעמי תבל"א
בשיתוף
מכון מש"ה
לחקר משנת הרמב"ם
מיסודה של הליכות עם ישראל
מכריזים על תחרות כתיבת מאמרים במטרה להנציח את זכרו של אבינו היקר ר' שלום כהן ז"ל, ואלמנתו נעמי תבל"א.
לרגל יום השנה לפטירתו, שיחול ביום ראשון י"ט אדר א' תשע"ו, פונים אנו לציבור הלומדים והחוקרים, לכתיבת מאמרים תורניים לזכרו.
ועדת רבנים בנשיאות מור"ר הגאון הרב רצון ערוסי שליט"א תבדוק את המאמרים, והמצטיינים יזכו במלגות כספיות נאות עד 4000 ש"ח. המלגות יחולקו בכנס מיוחד שיערך בע"ה בתאריך י"ט אדר א' תשע"ו.
את המאמרים יש לכתוב בנושאים הבאים: **חומה וקידושין**, מנהג יהודי תימן מול מנהגים מאחרים הנהוגים כיום, **ברית המילה**, מנהג יהודי תימן מול מנהגים מאחרים הנהוגים כיום, **אבלות**, מנהג יהודי תימן מול מנהגים מאחרים הנהוגים כיום.
המאמרים צריכים להיות עיוניים ומקיפים. על הכותב לצטט את האמור במקורות על הנושא הנבחר, לבאר את שרשי המנהג הקדום והתאמתו למקורות, ואת המנהג החדש הנהוג כיום מול המנהג המקורי. קיימת אפשרות לבאר מנהג מסוים על פי הנהוג במחוזות שונים של יהודי תימן, ולהסמיכו למקורות ולהלכה.
המטרה בכתיבת המאמרים אינה להעתיק דברים מפורסמים שכבר נכתבו, אלא לבאר נקודות עמומות ונושאים שלא נתבארו, ולשפוך עליהם אור, בעיון ובצורה מקיפה.
כל מאמר צריך להכיל כ- 25 עמודים לכל הפחות.
את המאמרים יש להגיש עד ראש חודש שבט תשע"ו, ולהעבירם לכתובת דואר halichot@zahav.net.il לפרטים: 03-5351119

אנו פונים לכל מי שבידו כתיב יד, תשובות, תמונות מאירועים שונים ו/או הקלטות וידאו או אודיו של
מור"ר הרה"ג **יוסף קאפח** זצ"ל
ישלח אלינו בדואר אלקטרוני:
orhalichot@gmail.com
או בדואר לת"ד 211 קריית אונו
לפרטים נוספים: **054-2443930**
מי שלא מעוניין בפרסום תמונות האנשים המצולמים, יש באפשרותנו לערוך את התמונות על מנת להשתמש בתמונת מור"ר הגאון זצ"ל בלבד.
ברוכים יהיו המזכים את הרבים

מערכת 'אור ההליכות'
משתתפים באבלם של
משפחת בדיחי היקרה,
בהסתלק עליהם אבי המשפחה, איש אציל
וחכם ונקי דעת,
שהיה חבר בית מדרשנו
ר' אהרן ב"ר אברהם בדיחי ע"ה
שנפטר בשיבה טובה בליל ראשון של חג
הסוכות.
ה' ינחם את האבלים נחמה שלמה ולא יוסיפו
לדאבה עוד.
תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

בשורה משמחת וחשובה
מכון מש"ה שמח לבשר לכל שוחרי משנת הרמב"ם שיש עתה קו טלפון ייעודי להאזנה לשיעורי
מור"ר הרה"ג **רצון ערוסי** שליט"א
בנושאים שונים בהלכה, בהשקפה, באקטואליה, משפט ופסקים.
מס' הקו: **0799-110-110**
השירות הוא 24 שעות ביממה והוא בעלות שיחה טלפונית רגילה.
הוי כל צמא לכו למים ואין מים אלא תורה,
ואין תורה נקייה זכה, ברה ומאירה כמשנת רבנו הרמב"ם.

להועיל לשיטת הרמב"ם? ובכלל, האם קיימת דרך כלשהי בעולם לגרום לתיקון כלשהו לנפשו?

ת. (1). אופן העיסוף – מכסה ראשו וכתפיו. אם התעטף על הראש בלי הכתפיים, נלע"ד שיצא, כי סוף סוף התלית גם על כתפיו. **(2).** רבינו ב'מורה' כתב את דעתו, ובפיהמ"ש התייחס לדברי חז"ל כמשתמע מדבריהם. **(3).** מר אמר, ומר אמר, שהרי דברי הראב"ע אינם של עצמו, והם משתמעים מדברי חז"ל, אלא שאנו נאמנים לשיטת רבינו. **(4).** ראשית, מבחינה משפטית-הלכתית אין אדם יכול לתת מתנה ליורשו, ולצוות אותם שאחרי חמש שנים יתנו לצדקה. במקרה כזה הדבר תלוי רק ברצונם. כי המוריש כבר מר, והרכוש הוא שילהם. אבל אם יזוה שהרכוש יהיה לצדקה, ושורשיו רשאים להשתמש בנכסיו חמש שנים, אז יש קץ לצוואתו. וה' יגמול אותו כעושה מצווה, אף שהנזקקים ייגנו מן הצדקה רק לאחר חמש שנים. ה' שוקל לפי משקלו ערך המצוות. אנו נוהגים להתפלל, שהמת יזכה בדינו של הקב"ה, ויש ערך לתפילות אלו למתפללים עצמם.

ש. בנוגע לאתון של בעל' לפי הרמב"ם, מהבאמתנברא בין השמשותב ומן הבריאה?

ת. כל נס כבר הוטבע במעשה בראשית שיהיה נס בעת שצריך להתחולל נס, כדי שלא לייחס לה' חידוש רבון.

ש. הר"ם כותב בהלכות יסוה"ת פ"ה ה"ב, שכאשר הנביאים מתנבאים "אבריהם מזדעזעין". מה הפשט בקל"ת "מזדעזעין"?

ת. כפשוטו, כדי לנטרל כשרות הגוף ויצריו, שהם המסכים, בפני התחברות שכל הנביא לשכל הפועל, ולהתנבא.

ש. האם מה שכתב רבינו "לפי שתפלת ערבות רשות אין מדקדקין בזמנה (הל' תפילה ג, ז), הכוונה שאפשר להתפלל ערבות מ'ל המנחה? כיצד יסביר רבנו את הכלל התלמודי "דעבד כמו עבד וכו'" בנוגע למחלוקת ר"י ויחכמים בנושא זה?

ת. כן, לפי רבינו הלכה כרבנן שמנחה זמנה עד הערב, עד צאת הכוכבים. תפלת ערבות מצה"כ עד עמוד השחר. אולם, מאחר שתפלת ערבית יסודה רשות, לא דקדקו בזמנה, ויכולים להקדימה כר' יהודה, וזהו דעבד כמו אר' כרבנן – להתפלל מנחה עד הערב, לא מונע מלסמוך על ר' יהודה ולהתפלל ערבית לפני זמנה. ולא כשו"ע (או"ח, רלג), שפסק שעל המתפלל לקבוע לו שיטה אחת, או כר"י או כרבנן, ואין לו להקדים ערבית מפלג המנחה כר' יהודה. בפועל, עינינו רואות שנוהגים כרבנן. כך אבותינו בתימן, וכך רבים מבני הקדות השונות, שברוב המקרים מתפללים מנחה גם אחרי פלג המנחה – כלומר: "עד הערב", כרבנן – ובכל זאת, רבים מקדימים ערבית בכל שבת. (תוכל להאזין להלכה יומית בעניין זה באתר "נצח ישראל" באודיו, או בטלפון 0799-110-110).

(1). האם מותר לקנות רכב זה? **(2).** האם זה האומר שאסור להגיד אותו?

ת. אכן החברה "מאזדה" נקראת ע"ש אל חכם וטוב, פרסי. אבל אפשר שא"ל זה לא נעבד בימינו. גם כוונת המייצרים את הרכב, כנראה, להשתמש בשם הזה כמותג פרסומי מסחרי, ולא לשם כוונה אלילית דתית. ולכן, אין איסור להשתמש ברכב זה. ולענ"ד אין איסור להשתמש בשם הזה, שכבר התאזרח והתמסחר. והרי אנו משתמשים בשם "תמוז", כשם חודש, למרות שהוא שם אליל.

ש. יש המאמינות/ים שבחורה גזיה נוצריה מסוגלת לעשות עין הרע? או כישוף לבחורה יהודיה. האם נכון הדבר? מה אפשר לעשות כדי לאמת או להכחיש זאת, וכיצד ניתן לפתור את הבעיה? האם היא יכולה לגרום למשהו?

ת. שטויות והבלים. ואין לחשוש מאתה גזיה כלל ועיקר. אבל על הבחורה היהודיה לנתק מגעיה לחלוטין עם אותה בחורה גזיה, ועליה להתחזק באמונתה בתורת ה', שהיא נקייה מאותם הבלים.

ש. לחלתי אתמול חלום, בארבע וחצי לפנות בוקר, ביום ההולדת הלוזני שלי. בחלום ישבתי בספה, ומישהו ישב מולי וניסה לירות בי. אך לא היו לו קליעים באקדחו והוא לא הצליח. הוא ניסה שוב והאקדח ירה ופגע בי, חס ושלום. מהפירוש החלום? ומה ניתן לעשות לבטל? האם צריך "הטבת חלום", ואם אפשר לפני שנישנים או די באחד? וכמה זמן אחרי החלום עדיין ניתן לעשות הטבת חלום?

ת. עליך לפשפש במעשיך, ולשוב בתשובה ולהתחזק במצוות ובמעשים טובים, וה' יהא בעזרך.

ו. רק אם הדרך הנ"ל לא השקטיה את נפשך בגין החלום, לך לרב שיעשה לך הטבת חלום.

ש. (1) איך מתעטפים בטלית גדול בבוקר לשיטת הרמב"ם? והאם העיסוף הקלאסי (כמו צעף סביב הראש) שנוהגים בו כל הספרדים, יוצאים בו ידי חובת לשיטת הרמב"ם? **(2)** בפירוש החשוניות (מסכת אבות פ"ה) כותב הרמב"ם כי פיתאנו של בעל שנובראה בין השמשות, הכוונה ליכולת הדיבור שלה. ומעניין שהרב קאפח לא מעיר שם על אתר כלום. איך זה מסתדר עם דברי הר"ם במו"ז שכתב כי מעשה אתוננו של בעלם היה בנבואה? **(3)** מה היתה דעת הרב קאפח על סברת ר"א אבן-עזרא שהפרכה האחרון בתורה לא נכתב ע"י משה רבנו? כלאורה זה עומד בסתירה עם עיקר אמונה של הרמב"ם. **(4)** אם אדם הורה שחמש שנים לאחר פטירתו יעבור הוננו למסורת צדקה, ואמנם לאחר חמש שנים כך היה, האם הדבר יתרום לו בעולם האמת רק לאחר חמש שנים מהפטירה? כמוכן, בעת הפטירה התרומה אינה מתבצעת בפועל, ועדיין לא עבר שקל לקופת הצדקה. ועוד באותו עניין: האם אפשר (א) להתפלל להקב"ה שירחם על נשמת הנפטר שיקל עליו עונשו? האם דבר כזה יכול

ש. אם לא אמר "טל ומטר" בברכת השנים וחתם - מה יעשה? מה הדין אם שכח ואמר ב'שומע תפילה? מה יעשה אם שכח לומר בשני המצבים?

ת. אם חתם את הברכה מבלי שאמר 'ותן טל ומטר' - יבקש טל ומטר בברכת 'שומע תפילה'. חתם שומע תפילה מבלי שביקש טל ומטר - יחזור לברכת 'ברכנו', ושם יבקש, וימשיך יתר הברכות שאחריה לפי הסדר עד סוף התפילה. (היה ו) [אם] סיים את כל התפילה מבלי שביקש 'ותן טל ומטר' - יחזור לראש התפילה ויתפלל בשנית, ויזיזר שלא ישכח לבקש טל ומטר בברכת ברכנו.

ש. במסגרת מעבר דירה, נותרו בידי כמה ספקות בנוגע לפתחים החייבים במזוזה: **(א).** תדר ארונות - האם חייב במזוזה? **(ב).** מקלט - האם חייב במזוזה? **(ג).** חדר כביסה - האם חייב במזוזה? **(ד).** מטבח שאינו מופרד במשקוף מהסלון, אלא הוא המשכו של אותו חלל - האם חייב במזוזה? **(ה).** כניסה למטבח מחדר כביסה - האם חייבת במזוזה? **(ו).** יחזור ארונות שבנוי בתוך חדר שינה - האם יש צורך במזוזה מחדר הארונות לאחר השינה?

ת. (א-ו). אם אין משתמשים באותו חדר שום שימוש אחר, ורק משמש כאחסון של בגדים - פטור ממזוזה. אם משמש רק כמחסן במשך כל השנה, פטור ממזוזה; אבל אם ישמש לשימוש בני האדם במשך השנה, חייב במזוזה. אם רק מניחים בגדים, ונוטלים בגדים - פטור ממזוזה; אך אם יושבים שם ומגהצים, או מקפלים בגדים וכיו"ב - חייב במזוזה.

ש. מה הטיעור שמותר לבצור ענבים מכרם שהופקר? האם מותר לבצור לשם הכנת יין בטיעור כמות שתספיק עד לפסח שלשמינית?

ת. כן. עד ליל הסדר ועד בכלל.

ש. האם לייין מבושל יש אותו הדין כיון לא מבושל אך עם סוכר לגבי קידוש היה לפניו ר"ק יין לא מבושל אך עם סוכר, האם יקדש עליו?

ת. יין מבושל - לפי רבינו, אין מקדשים עליו, וברכתו 'שהכל נהיה בדברו'. יין בלתי מבושל - ניתן לקדש עליו, וברכתו 'בורא פרי הגפן'. יין בלתי מבושל עם סוכר - אין לקדש עליו, אך השותה אותו מברך עליו 'בורא פרי הגפן'.

ש. תודה לכה"ר על תשובתו. אך הרב ענה באופן כללי על ברכות היינות לפי הרמב"ם, ואני מבקש לדעת מה יעשה אדם במצב דוחק, כאשר אין לו יין לא מבושל ללא סוכר, אלא רק יין לא מבושל עם סוכר. האם בסבב זה רשאי לסמוך על דעת הגאונים שהרמב"ם סביא ולקדש עליו, או שמא יקדש על הפת בערב שבת?

ת. בליל שבת יקדש על פת. ביום שבת יברך גפן על יין בלתי מבושל עם סוכר, אף שלא ייחשב לו כקידוש.

ש. כידוע, יש בישראל מכוניות רבות מתוצרת החברה היפנית "מאזדה" (MAZDA) נודע לי שהשם "מאזדה" הוא של אליל קדום של הגויים. לפיכך אני שואל:

לכו אל יוסף. אָשֶׁר יֹאמַר לְכֶם תַּעֲשׂוּם

הלכות המועדים על פי משנתו ההלכתית של הרב יוסף קאפח מאת הרב ד"ר חננאל סרי ה"ו

לפרטים: מכון משה' 03-5351119 אתר נצח ישראל www.net-sah.org

וכיוצא, אם יראו לפנות ערב אין להתחשב בהם. **[ב.]** מי שישן על מזרן ללא מיטה אינו מברך 'רוקע הארץ על המים'. **[ג.]** על נעלי בית וקפקפים [קובקבאים] אין לברך, ואין לברך אלא על לבישת נעלים שאדם מתכבד בנעילתן. **[ד.]** נשים חייבות בתפלה אחת ביום ללא קביעת זמן, כי עם קביעת זמן נהפכו למצוות עשה שהזמן גרמן. **[ה.]** אין קושיא מהלכות עדות, כי הוא דבר המסור לבית דין והם כבר יחליטו.

בכ"ר יוסף קאפח.

קוראים נוספים המעוניינים לפרסם תשובות לזכיו הרבים מאת מ"ר האב"ד רבי יוסף קאפח זצ"ל מזמנים ליצור קשר בטלפון: 054-2443930 או בדוא"ל: orhalichot@gmail.com

ד. האם נשים חייבות גם בתפילת ערבית?
ה. בהל' עדות פ"ב הל' ט' פסק רמב"ם שעדות בטלה כאשר ע"ד אומר לפני השקיעה וע"ד אומר אחרי שקיעה. ובהל' קדושה החדשה רמב"ם סובר ששקיעה היא אחר כוכב השני ודבר זה אינו ניכר, ולמה עדות אז בטלה?
לכ"י, ח' אב תשנ"ח.
כבוד ר' חיים פקוביץ נ"י, קבלתי מכתבך. קשה לי לקרוא את כל המכתב, אבל אענה כפי שהיננותי.
[א.] לענין בין השמשות, בארתי הטב במשנה תורה בהלכות קדוש החדש. יש שפירשו 'רואין ביום' לאו דוקא לפנות ערב שהענינים כבר התורגלו לאור, אלא אף הנראים לפנות בוקר; כגון התאומים

ושאלתי, האם גם מזה ניתן ללמוד שלפי דעת רמב"ם שקיעה היא אחרי הופעת כוכב שני?
ב. מי שישן על המזרן לְבַד שעל הרצפה, האם הוא מברך בב'קר 'רוקע הארץ על המים'?
ג. מי שלובש צ' [=נועל] נעלי בית או קפקפים [צ'ל: קֶבְקְבַיִם], האם הוא מברך בב'קר 'שעשה לי כל ימי ימי'?

אָוֶר הַהֲלִיכוֹת הַלְיִכוֹת עִם יִשְׂרָאֵל עמותת להפצת ערכי היהדות הנאמנה רח' הרב שלום יצחק הלוי 4 קריית אונו ת.ד. 211, 55100 תבריה המערפת: הרב צפניה ערוסי, אבי חמד, אביעד רצהבי, ישראל והב, שמואל חמד, אריאל פרחי. טל': 03-5340819 פקס': 03-5343658 דוא"ל: orhalichot@gmail.com מספר המערכת בספרייה הלאומית: 2789255 כתובת לתרומות להמשך הפצת העלון: ת.ד. 5042 נתניה